



UNIWERSYTET GDAŃSKI



WYDZIAŁ NAUK
SPOŁECZNYCH
UNIWERSYTETU
GDAŃSKIEGO

Prof. dr hab. Beata Pastwa-Wojciechowska

Zakład Psychologii Osobowości i Psychologii Sądowej

Instytut Psychologii UG

Gdańsk, 18.04.2020r.

**Ocena całokształtu dorobku naukowego i osiągnięcia naukowego
przedłożonego przez
doktor nauk humanistycznych *Monikę I. Dąbkowską*
z Uniwersytetu Gdańskiego
w związku z ubieganiem się o nadanie stopnia naukowego
doktora habilitowanego nauk społecznych**

1. Informacje o Habilitantce

Doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, Monika I. Dąbkowska aktualnie jest zatrudniona na stanowisku adiunkta w Zakładzie Pedagogiki Specjalnej Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego, gdzie pracuje od 1 października 2018 roku do chwili obecnej. Wcześniej czyli od 15 października 2007 roku do 30 września 2018 jej droga zawodowa związana była z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika, gdzie pracowała w Katedrze Pedagogiki Specjalnej na Wydziale Nauk Pedagogicznych. Na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu dr Monika I. Dąbkowska **uzyskała zarówno tytuł magistra, jak i stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki**. Habilitantka w roku 2003 ukończyła studia wyższe, uzyskując tytuł magistra w zakresie pedagogiki, specjalność: oligofrenopedagogika oraz pedagogika opiekuńczo-wychowawcza. Promotorem jej pracy magisterskiej pt. *„Zaburzenia w odżywianiu się a dyspozycje emocjonalne u młodzieży licealnej”* był dr hab. Henryk Gasiul, prof. UKSW. Natomiast w roku 2007 obroniła pracę doktorską pt. *„Styl atrybucji oraz funkcjonowanie społeczne adolescentów z zespołem nadpobudliwości z zaburzeniami koncentracji uwagi (ADHD)”*, którą napisała pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Ryszarda Borowicza.

Recenzentami rozprawy byli prof. zw. dr hab. Stanisław Kowalik oraz prof. zw. dr hab. Marzenna Zaorska.

Pani dr Monika I. Dąbkowska w roku 2011 uzyskała również **tytuł magistra psychologii**, specjalizacja: psychologia kliniczna i psychologia sądowa w Instytucie Psychologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Promotorem jej pracy magisterskiej pt. „*Struktura rodziny a wyposażenie domu i otoczenia w zabawki stymulujące rozwój małych dzieci*” była prof. dr hab. Anna I. Brzezińska.

Analizując tematykę prac magisterskich oraz pracy doktorskiej można zauważyć, iż Habilitantka w swojej pracy naukowej koncentruje się na takich zagadnieniach z obszaru problematyki klinicznej jak zaburzenia odżywiania czy ADHD natomiast grupą wiekową, która stanowi obszar eksploracji naukowych jest przede wszystkim młodzież oraz dzieci. Należy także podkreślić spójność rozwoju naukowego i kompetencji zawodowych Habilitantki. I tak, w roku 2005 Pani dr Monika I. Dąbkowska uzyskała **tytuł psychoterapeuty systemowego** na podstawie zakończonego egzaminem kursu psychoterapii systemowej w Wielkopolskim Towarzystwie Terapii Systemowej w Poznaniu a w roku 2013 ukończyła studia podyplomowe z zakresu seksuologii w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Sopocie. Pragnę tutaj podkreślić, iż w Autoreferacie Habilitantka (s.1) nadużywa tytułu seksuologa klinicznego albowiem ukończyła studia podyplomowe a nie specjalizację (obecnie) czy certyfikację (wcześniej). Na marginesie należy zauważyć, że Habilitantka ma niestety manierę nadużywania określeń swoich kompetencji np. w książce jej autorstwa „*Zachowania seksualne...*” przedstawia się jako psycholog kliniczny. Muszę także zaznaczyć, że nie przedstawiła żadnych dokumentów ani nie wskazała w Autoreferacie informacji na ten temat. Ponadto w latach 2015-2019 pełniła funkcję biegłego sądowego w zakresie seksuologii przy Sądzie Okręgowym w Toruniu.

Recenzję opracowano na podstawie przygotowanej przez dr Monikę I. Dąbkowską dokumentacji, która została przesłana przez Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego. W/w dokumentacja obejmowała: 1) Autoreferat, 2) Wykaz publikacji 3) Wykaz czynnego udziału w konferencjach, 4) Informacje o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej oraz popularyzacji nauki a także 5) zestaw licznych publikacji w formie oryginałów lub kopii, których Habilitantka jest autorką lub współautorką.

Przedłożona dokumentacja została starannie przygotowana, zgodnie z obowiązującymi kryteriami zawartymi w Dzienniku Ustaw z dnia 27 września 2017

roku (Dz.U. poz. 1789) oraz Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 stycznia 2018 roku (Dz.U. poz. 261).

2. Wskazane osiągnięcie naukowe

Zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017 r. poz. 1789 oraz w Dz.U. z 2018 r. poz. 261), jako swoje osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę wniosku habilitacyjnego dr Monika I. Dąbkowska wskazała monografię pt. „Wykorzystanie seksualne dziewcząt z niepełnosprawnością intelektualną” (2019, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 261). Recenzentami wydawniczymi w/w pozycji byli prof. dr hab. Amadeusz Krauze oraz prof. dr hab. Marzenna Zaorska.

Celem głównym przedstawionej do oceny monografii było „ustalenie, czy istnieją różnice pomiędzy dziewczynkami z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim a dziewczynkami z grupy odniesienia w zakresie doświadczenia przez nie wykorzystania seksualnego oraz ujawnianych w wyniku tego konsekwencji w kontekście roli czynników rodzinnych” (Monografia s.100, Autoreferat s. 4). Następnie Habilitantka poszukiwała „związków pomiędzy czynnikami rodzinnymi, doświadczeniem urazu psychoseksualnego a jego konsekwencjami u badanych dziewczynek” (Monografia s.100, Autoreferat, s. 4).

Przechodząc do oceny w/w monografii chciałabym w pierwszej kolejności zwrócić uwagę na wagę problemu, jaki w swej monografii poruszyła Habilitantka. Problem wykorzystania seksualnego stanowi ważny problem kliniczny, społeczny, prawny a także naukowy. Już na wstępie można zauważyć, że problematyka wykorzystania seksualnego dzieci analizowana jest wielopłaszczyznowo, co z pewnością przyczynia się do jej interdyscyplinarnego ujmowania. Takie spojrzenie pozwala na dostrzeżenie większej liczby aspektów wiążących się z wykorzystaniem seksualnym dzieci ale także na podejmowanie bardziej spójnych działań profilaktycznych oraz pomocowych. Wciąż podejmowane są działania przez naukowców, specjalistów oraz organizacje, takie jak np. World Health Organization (WHO) czy Standing Committee on Sexually Abused Children (SCOSAC) związane z diagnozą i udzielaniem pomocy osobom dotkniętym przemocą seksualną, otwierając tym samym drogę do zmiany percepcji ich własnej pozycji w otaczającym świecie. Wykorzystanie seksualne jest zdarzeniem rozwojowo niekorzystnym dla dziecka, które nie powinno mieć miejsca w jego rozwoju albowiem kontakt seksualny

należy do repertuaru doświadczeń osób dorosłych. Uczestnictwo dziecka w kontakcie seksualnym wyklucza jego równość i podmiotowość traktowania ponieważ osoba dorosła poprzez kontakt seksualny realizuje swoje cele i dążenia. Omawiane zagadnienie jeszcze bardziej się komplikuje gdy dochodzi do wykorzystania seksualnego osób niepełnosprawnych intelektualnie, gdyż bardzo często mamy do czynienia z brakiem poszanowania ich praw, obawami osób sprawujących nad nimi opiekę czy wręcz traktowaniem ich jako osób mało wiarygodnych. Właśnie w taką problematykę wpisała swoje rozważania Habilitantka, wskazując nie tylko na zagadnienia wymagające pogłębionych analiz naukowych, ale także na ich aplikacyjny charakter. Należy także podkreślić, że problematyka wykorzystania seksualnego dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną wciąż stanowi mało eksplorowany naukowo obszar, co już na wstępie wskazuje na innowacyjny charakter podjętych analiz. Poznanie zatem konsekwencji związanych z doświadczaniem wykorzystania seksualnego w kontekście czynników rodzinnych jest nie tylko ważne z punktu widzenia klinicznego ale także społecznego. Dlatego też podejmowane analizy i badania empiryczne mają bardzo ważne znaczenie zarówno dla osób dotkniętych tego typu doświadczeniem czy też doświadczeniami, ich rodzin, jak i szerszego grona osób w tym różnego rodzaju specjalistów oraz kontekstu społecznego, w ramach którego edukacja wydaje się spełniać szczególną rolę.

Monografia składa się łącznie z trzech rozdziałów, które można pozwalają na wydzielenie dwóch części – teoretycznej oraz empirycznej. W części teoretycznej, którą tworzy jeden rozdział (rozdział 1) zatytułowany *„Problem wykorzystania seksualnego dzieci i młodzieży – przesłanki teoretyczne i badawcze dla rozumienia konsekwencji”* Habilitantka zapoznaje Czytelnika z takimi zagadnieniami, jak: rozwój psychoseksualny dzieci, analizą pojęcia wykorzystania seksualnego, konsekwencjami wykorzystania seksualnego czy wykorzystanie seksualne dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną. Analizując treści zawarte w tym rozdziale należy zwrócić uwagę na ich spójność z postawionymi celami badawczymi. Dr Monika I. Dąbkowska dokonała rzetelnego przeglądu literatury, co sprawiło, że nie ugrzęzła w drobiazgowym wyliczaniu kolejnych definicji, koncepcji czy teorii a w sposób zrozumiały opisała i połączyła treści związane z problematyką wykorzystania seksualnego. Wypada chociażby zwrócić uwagę na takie zagadnienie jak rozwój psychoseksualny, gdzie Habilitantka wychodząc od wybranych badań i koncepcji dziecięcej seksualności przechodzi do omówienia normatywnych zachowań w

okresie dzieciństwa oraz problemowych zachowań seksualnych dzieci i ich związku z nadużyciami seksualnymi. Przyjęcie takiego ciągu opisu jest jak najbardziej uzasadnione albowiem aby ocenić czy dane zachowanie jest normatywne czy też nie, należy przede wszystkim określić, jaki porządek normatywny przyjmujemy. Ten postulat jest uzasadniony logicznie albowiem zdefiniowanie normy seksualnej ogniskuje te zagadnienia, które ją konstytuują a jednocześnie pozwala na określenie tych, które od niej odbiegają. Przyjmując różne układy odniesienia można też sprawdzić, jak wygląda „normalność” zachowania seksualnego w świetle różnych porządków normatywnych. I tak, Habilitantka dokonała uporządkowania pojęcia wykorzystania seksualnego wokół trzech kategorii: 1) klinicznych, 2) prawnych oraz 3) społecznych. W dalszej kolejności dr Monika I. Dąbkowska przedstawia dane dotyczące rozpowszechnienia zjawiska wykorzystania seksualnego, jednocześnie akcentując trudności związane z dokumentowaniem i rzeczywistą skalą zjawiska. Zwróciła także uwagę na takie aspekty, jak wiek i płeć dzieci wykorzystywanych seksualnie, formy i czas trwania nadużyć seksualnych a także samych sprawców wykorzystania seksualnego dzieci. Prezentując taki tok wnioskowania przechodzi w naturalny sposób do omówienia zagadnień dotyczących konsekwencji wykorzystania seksualnego dzieci porządkując zagadnienia według takich kategorii, jak: symptomy w sferze emocjonalnej, behawioralnej oraz społecznej aby następnie w sposób całościowy odnieść się do rozwoju psychoseksualnego. Z jednej strony wydzielenie obszarów w obrębie których opisywane są konsekwencje nadużyć wpisane jest w tradycję kliniczną, z drugiej zaś w aspekcie rozwojowym wskazują na kompleks zmian pojawiających się w następstwie nadużycia seksualnego. Ponadto formy i natężenie następstw związanych z doznany nadużyciem zależy od wielu czynników powodując krótkoterminowe, jak i długoterminowe konsekwencje w zakresie zdrowia psychicznego i szeroko rozumianego funkcjonowania. Habilitantka wydzieliła w tym obszarze trzy zagadnienia, tj. 1) niepełnosprawność jako czynnik ryzyka wykorzystania seksualnego, 2) ujawnienie wykorzystania seksualnego oraz 3) wykorzystanie seksualne w instytucjach. Trudno nie dostrzec w tym obszarze analogii do własnych doświadczeń zawodowych Habilitantki, która poprzez konfrontację wiedzy teoretycznej z praktyczną mogła i dokonywała ważnych obserwacji kształtujących jej projekt badawczy. Uwagę zwraca także podejmowanie przez nią dyskusji z prezentowanymi treściami, co sprawia, że omawiana problematyka nabiera również kontekstu „pasji zawodowej” Habilitantki, która jednak potrafi zrównoważyć treści naukowe z ładunkiem emocjonalnym. Innymi słowy, dr

Monika I. Dąbkowska panuje nad tokiem swojego wywodu naukowego, co sprawia, że część teoretyczna stała się mocną podstawą do budowania projektu badawczego. Przechodząc zatem do omówienia części empirycznej pracy pragnę zwrócić uwagę, że Habilitantka w sposób jednoznaczny nawiązuje w niej do kontekstu teoretycznego opisanego w pierwszej części pracy. Stosownie do wymienionych wcześniej celów pracy Habilitantka przyjęła jako główny problem badawczy określenie „*różnic pomiędzy dziewczynkami z niepełnosprawnością w stopniu lekkim a dziewczynkami pełnosprawnymi w ujawnianych przez nie konsekwencjach wykorzystani seksualnego (w różnych obszarach ich funkcjonowania)*” (Monografia s.100, Autoreferat s. 4) , który uszczegółowiła poprzez dwa problemy badawcze, tj. 1) „*jakie są różnice pomiędzy dziewczynkami z niepełnosprawnością w stopniu lekkim a dziewczynkami pełnosprawnymi w doświadczaniu wykorzystania seksualnego*” (Monografia s.103, Autoreferat s. 5) oraz 2) „*jakie są różnice pomiędzy dziewczynkami z niepełnosprawnością w stopniu lekkim a dziewczynkami pełnosprawnymi w obrazie rodziny*” (Monografia, s.106, Autoreferat s.5). Do każdego problemu wyodrębniono problemy szczegółowe oraz hipotezy. Należy zaznaczyć, że dr Monika I. Dąbkowska rzetelnie uzasadniła wagę podjętego przez nią projektu badawczego wskazując, iż pozwoli on na holistyczne zrozumienie „*wzajemnych zależności pomiędzy obniżonymi kompetencjami dziecka wynikającymi z niepełnosprawności intelektualnej, środowiskiem, w którym przebywa a jego możliwościami radzenia sobie w sytuacji radzenia sobie w sytuacji doświadczania wykorzystania seksualnego*”. Habilitantka wskazała także aplikacyjność takiego podejścia wskazując na konieczność wypracowania zasad i metod postępowania wobec tych dzieci. Powstaje jednak pytanie czy rzeczywiście przyjęta metodologia pozwala na udzielenie odpowiedzi na tak sformułowane pytania? Czy też przyjęta metodologia nie stała się pułapką, w której znalazła się Habilitantka? Ocena warsztatu metodologicznego jest ważna nie tylko ze względu na konieczność opisu spójności pomiędzy przyjętą koncepcją teoretyczną a dokonaną analizą danych empirycznych ale także z uwagi na cel postępowania habilitacyjnego jakim także posiadanego potencjału dla kształcenia kadr naukowych. Dlatego też pozwolę sobie, z jednej strony opisać przyjęte przez Habilitantkę założenia metodologiczne, jak również podzielę się swoimi wątpliwościami.

W tym miejscu chciałabym zwrócić uwagę, iż Habilitantka złożyła wniosek o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, jak również w tekście publikacji odwołuje się do nauk

pedagogicznych pisząc np. „obowiązek wobec nauk pedagogicznych uwidacznia się zwłaszcza w ich paradygmacie, podkreślającym zasadę wspomagania rozwoju dziecka z niepełnosprawnością intelektualną...” (s.108-109) czy „autorką jest pedagog specjalny, legitymizująca się wykształceniem w dziedzinie psychologii i klinicznym w zakresie seksuologii... (s.14). Nie mniej jednak istnieje w moim odczuciu rozdzźwięk pomiędzy w/w odniesieniami a przyjętą przez Habilitantkę metodologią weryfikacji przyjętych założeń, które charakterystyczne są dla modelu badań psychologicznych a nie pedagogicznych. Habilitantka posiada wykształcenie psychologiczne i nie kwestionuję jej kompetencji, co do możliwości posługiwania się i wnioskowania w oparciu o metody stricte psychologicznych ale zastanawiam się, na ile przyjęta metodologia i wynikający z niej język wnioskowania pozwala na osadzenie uzyskanych rezultatów w dyscyplinie pedagogika? Uwzględniając zarówno określoną we wniosku dyscyplinę, jak i posiadane oprócz pedagogicznego także psychologiczne wykształcenie Habilitantki oczekiwałabym pokazania połączenia tych dwu paradygmatów badawczych. Ja przede wszystkim w aspekcie metodologicznym pracy odnajduję dr Monikę I. Dąbkowską jako psychologa wykorzystującego metodologię z zakresu psychologii. Jeżeli przyjęć perspektywę psychologiczną to przyjęte metody badawcze uważam za niewystarczające do weryfikacji przyjętych problemów badawczych. Natomiast nawiązując do perspektywy pedagogicznej oczekiwałabym bardziej wykorzystania metodologii pozwalającej na nawiązanie do tej perspektywy, zważywszy, że również w celach aplikacyjnych Habilitantka odwołuje się do pedagogiki. Co prawda, we *Wstępie* odnajdujemy stwierdzenie Habilitantki, że „ocena źródeł i następstw wykorzystania seksualnego jest tematem metodologicznie i merytorycznie bardzo trudnym; odniesienie do dzieci i adolescentów z niepełnosprawnością intelektualną piętrzy te trudności” (s. 13) ale jednocześnie zauważa, że „sprzymierzeńcem w próbie zmierzenia się z tymi trudnościami jest możliwość poruszania się na styku trzech obszarów poznania: pedagogiki, psychologii i seksuologii.” (s.13). Habilitantka uznaje też, że pedagogika specjalna jest „zwarnikiem” tych dziedzin zatem moje oczekiwania, co do metodologii pedagogicznej wydają się uzasadnione. Aby przedstawić moje wątpliwości pozwolę sobie na ich wskazanie.

Dr Monika I. Dąbkowska dzieli wykorzystane przez nią narzędzia badawcze na dwie grupy, tj. a) narzędzia kwestionariuszowe oraz b) kliniczne (Monografia s. 113). I tak, do narzędzi kwestionariuszowych zaliczyła: 1) WAISC-R dla dzieci w polskiej adaptacji A. Matczak, A. Piotrowskiej i W. Ciarkowskie, 2) Skalę Ogólnej

Oceny Funkcjonowania Dziecka (CGAS) D. Schaffer i wsp., 3) Skalę Postaw Rodzicielskich M. Plopy. Innymi słowy, dziecko badane było skalą WAISC-R a dwiema pozostałymi metodami osoby dorosłe będące rodzicami lub opiekunami prawnymi dziecka. Natomiast do narzędzi klinicznych Habilitantka zaliczyła: 1) Kwestionariusz danych osobowych oraz 2) Wystandaryzowaną rozmowę kliniczną. Wątpliwości moje budzi uznanie Kwestionariusza danych osobowych do narzędzi klinicznych a wątpliwości te wynikają zarówno z płaszczyzny semantycznej (dane osobowe trudno uznać za zmienne kliniczne), jak i analizy zawartości treściowej kwestionariusza (narzędzie dotyczące danych demograficznych dziecka oraz jego rodziny, stanu zdrowia oraz cech popełnionego czynu – Monografia s. 117). Opisując założenia metodologiczne (2.4. Organizacja badań własnych s.118-122) powołuje się na pozycję J. Brzezińskiego (2005). Metodologia badań psychologicznych. Warszawa, PWN oraz odnosząc się do grupy odniesienia rozbudowuje te rozważania o poglądy I. Gołgyki (2002). Grupa odniesienia. W: Encyklopedia socjologii. T. IV, Warszawa, Oficyna Naukowa, s. 258. Zatem zabieg ten raczej utwierdza mnie w przyjętym założeniu niż rozwiewa wskazane wątpliwości. Dziwi mnie to o tyle, że jak już akcentowałam Habilitantka sama lokuje się w pedagogice społecznej jednocześnie nie wskazując na fundamentalne założenia dotyczące pedagogiki! Analizy wnioskowania statystycznego uwzględnionego w badaniach (2.2. Zmienne i analizy statystyczne uwzględnione w badaniach s. 109-113) także utwierdzają mnie w tym przekonaniu. Ponadto język i sposób interpretacji charakterystyczny jest bardziej dla psychologii niż pedagogiki. Żałuję, że Habilitantka, nie skorzystała z bogatego jak zakładam materiału uzyskanego zarówno od dzieci, jak i ich rodziców i nie wzbogaciła analiz o ich wypowiedzi. Uważam, że taki zabieg pozwoliłby na pogłębienie prowadzonych rozważań a tym samym także bardziej lokował poczynione analizy w obszarze pedagogiki. Wykorzystanie seksualne najczęściej analizowane jest właśnie z wykorzystaniem metod statystycznych, co niewątpliwie jest bardzo cenne, jednak uzyskujemy wówczas opis tego zjawiska jako pewnej kategorii, czy wręcz populacji określonej konkretnymi kryteriami. Dlatego też spojrzenie na osoby badane, z ich indywidualnej perspektywy jako jednostek doświadczających różnych problemów i mierzące się z nimi stanowiłoby interesującą próbę opisu ich wewnętrznego świata. Odpowiadając na postawione wcześniej przeze mnie pytanie, czy Habilitantka wpadła w pułapkę metodologiczną związaną z interdyscyplinarnością odpowiedź nie jest jednoznaczna albowiem w tym znaczeniu, że z jednej strony dostrzegam pewne kwestie, które

budzą moje wątpliwości, z drugiej zaś dostrzegam duży potencjał uzyskanych rezultatów. Ważąc zaakcentowane kwestie opowiadam się jednak za pozytywnym rozstrzygnięciem tego dylematu pokazując Habilitantce, iż interdyscyplinarność podejścia niesie z sobą więcej wymogów związanych z dyscypliną naukową. Natomiast należy podkreślić dużą i profesjonalną dbałość Habilitantki o standardy etyczne, co jest bardzo ważnym wskaźnikiem jej kompetencji badawczych. Jak już zaznaczyłam, poczynione uwagi stanowią przedstawienie pewnych rozterek, z którymi jako recenzent się zmagalam zdając sobie sprawę, że perspektywa badacza i jego interdyscyplinarność może rodzić różne problemy dla obydwu stron. Pomijając zaakcentowane przeze mnie wątpliwości czy też kwestie do dyskusji uważam, że przedstawiony przez Habilitantkę proces analizy statystycznej zebranych danych empirycznych oraz ich prezentacji nie budzi większych zastrzeżeń.

Podsumowanie:

Analizując przedstawione osiągnięcie naukowe w ramach postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr Moniki I. Dąbkowskiej należy pomimo zgłoszonych przeze mnie uwag uznać, że stanowi ono (znaczny) wkład w rozwój dyscypliny naukowej. Habilitantka podjęła niezmiernie ważną i trudną problematykę, związaną z konsekwencjami wykorzystania seksualnego dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim. Problematyka seksualności stanowi obszar trudnych analiz albowiem uwikłanych nie tylko w ciągle istniejące dyskusje nad kompetencjami nauk ją określającą, jak i skomplikowanym kontekstem społecznym. Z pewnością trzeba docenić trud dr Moniki I. Dąbkowskiej w zmierzeniu się naukowym i metodologicznym z tak trudną i wrażliwą materią, jaką jest seksualność osób niepełnosprawnych. Dr Monika I. Dąbkowska w mojej ocenie znacznie lepiej zaprezentowała swoje kompetencje naukowe w części teoretycznej pracy, natomiast część empiryczna uwidacznia a budzi moje wątpliwości co do perspektywy prowadzonych analiz. Nie mniej jednak analizując wskazane w recenzji walory pracy i w mojej ocenie ograniczenia pozytywnie oceniam wskazane osiągnięcie naukowe.

3. Ocena dorobku naukowego nie wchodzącego w skład osiągnięcia

Przedstawiając swój dorobek naukowy w Autoreferacie dr Monika I. Dąbkowska wyróżnia 4 główne nurty poszukiwań naukowych: 1) funkcjonowanie osób z zaburzeniami psychicznymi, 2) problematyka przemocy (w perspektywie edukacyjnej i klinicznej), 3) uwarunkowania rozwoju i dyskursu o

niepełnosprawności oraz 4) seksualność osób z niepełnosprawnością. Najobszerniej Habilitantka przedstawiła właśnie czwarty obszar, czyli odnoszący się do seksualności osób niepełnosprawnych. Warto zaakcentować, że ten wątek publikacyjny Habilitantki stanowi obecnie jej najbardziej aktywny obszar poszukiwań naukowych. Wypada się także zgodzić ze stwierdzeniem Habilitantki zawartym w Autoreferacie (s. 22), że zarówno problematykę niepełnosprawności, jak i wcześniej analizowane zagadnienia kliniczne zaczęła łączyć z seksualnością człowieka. Z pewnością dr Monika I. Dąbkowska przełożyła naukową i praktyczną koncentrację na zagadnieniach seksualności człowieka na liczne publikacje (14 wskazane do oceny przez Habilitantkę zgodnie z dostarczoną dokumentacją – pozycje 12.1. – 12.14). Chciałabym zwrócić uwagę, że: a) nie rozumiem zabiegu polegającego na tym, że w książce pod redakcją Habilitantki jedyny tekst, należący zresztą do niej pisany jest w języku angielskim. Trudno zrozumieć taki zabieg, tym bardziej, że sama autorka tego zabiegu nie uzasadniła, b) prezentowane prace są oczywiście recenzowane ale pragnę podkreślić, że mają bardzo zróżnicowany poziom merytoryczny. Chciałabym wyróżnić pozycję autorstwa Habilitantki pt. *„Zachowania seksualne dzieci i młodzieży z dysfunkcjami poznawczymi, emocjonalnymi i behawioralnymi. Oblicza problemów dziecka i rodziców”*. Książka ta została napisana w bardzo kompetentny sposób a analizowane treści zostały wzbogacone opisami rozmów jakie Habilitantka prowadziła z osobami badanymi, c) najwyżej oceniam te prace Habilitantki, które dotyczą problematyki osób niepełnosprawnych, w których najpełniej zaprezentowała swoje kompetencje teoretyczne i badawcze.

Po zapoznaniu się z przedstawionym dorobkiem Habilitantki stwierdzam z pełnym przekonaniem, że jest on nie tylko imponujący pod względem jego liczebności, ale także a może przede wszystkim charakteryzuje się niezwykłą merytorycznością.

Dorobek naukowy, ujęty w wykazie prac przygotowanym przez Habilitantkę tworzy 59 publikacji, z czego 48 opublikowała po doktoracie, czyli od roku 2007 (Autoreferat, s. 29). Innymi słowy, w okresie 12 lat średnio publikowała 4 prace na rok, nie mniej jednak należy także zwrócić uwagę, iż były to zarówno monografie, artykuły, jak i rozdziały w publikacjach zwartych. Po doktoracie Habilitantka zgodnie z przedstawioną dokumentacją uzyskała 257 punktów za opublikowane publikacje. Należy stwierdzić, że zgodnie z przedstawionym przez Habilitantkę wykazem jest ona autorką 3 monografii, redaktorską i współredaktorką – 2 monografii, 14 artykułów, 12 rozdziałów. Zatem należy uznać dr Monikę I. Dąbkowską za aktywnie

publikującego naukowca, którego dużą część prac stanowią samodzielne publikacje. Dodatkowo jak wskazano publikacje te są zróżnicowane. Habilitantka przedstawiła też wkład własny w publikacje współautorskie. Dr Monika I. Dąbkowska wskazała, że w bazie Google Scholar liczba cytowań wynosi 12, co niestety nie jest imponującym wskaźnikiem wskazującym na publikacyjną rozpoznawalność Habilitantki. Podsumowując przedstawioną analizę naukowczą należy stwierdzić, że liczbowo dorobek wydaje się wystarczający biorąc pod uwagę okres od uzyskania stopnia doktora, jednak jego analiza ukazuje jego ograniczenia. Natomiast atutem publikacyjnym Habilitantki jest przede wszystkim innowacyjność podejmowanych zagadnień ale także interdyscyplinarność publikacji. Dr Monika I. Dąbkowska od samego początku koncentruje się na zagadnieniach związanych z problematyką dzieci i młodzieży ale w kontekście różnych problemów klinicznych a także społecznych. Warto podkreślić tą „wierność” podejmowanym wątkom ponieważ z jednej strony kontynuuje je w swoich zainteresowaniach badawczych ale jednocześnie rozszerza swoje badania o nowe zagadnienia, co niewątpliwie wskazuje na rozwój Habilitantki. Natomiast chciałabym podkreślić aktywność konferencyjną Habilitantki oraz jej uczestnictwo w projektach badawczych. Tutaj aktywność międzynarodowa dr Moniki I. Dąbkowskiej jest bardzo duża i odzwierciedla nie tylko jej kompetencje jako badacza ale także jako osoby potrafiącej efektywnie pracować w zespołach badawczych. Należy w tym miejscu wskazać udział Habilitantki: 1) w projekcie interdyscyplinarnym i międzynarodowym Unii Europejskiej DAPHNE III „Awareness raising and prevention on bullying among students: development and implementation of a school based training program for teachers” w latach 2009-2011, b) projekcie MNiSW „Adaptacja narzędzi do diagnozy jakości otoczenia fizycznego i społecznego dzieci w wieku od 6-36 miesięcy życia oraz c) członek zespołu lekarsko-psychologiczno-pedagogicznego w ramach polsko-amerykańskiego badania RIS-USA-2001/2003 u dzieci z ADHD.

Podsumowując, uważam, że dorobek naukowy Habilitantki koncentruje się na ważnej i interesującej problematyce. Szczególnie ważne jest wprowadzenie przez Hbilitantkę zagadnień klinicznych i seksuologicznych w obszar pedagogiczny. Uważam też że jest on satysfakcjonujący wskaźników liczbowych natomiast z pewnością zachęcałabym Habilitantkę do podjęcia działań zmierzających do zaprezentowania jej dorobku na arenie międzynarodowej poprzez publikację w czasopiśmie międzynarodowych. Habilitantka natomiast wykazuje się zadawalającą aktywnością konferencyjną i projektową.

4. Ocena dorobku dydaktycznego i organizacyjnego

Dr Monika I. Dąbkowska posiada doświadczenie dydaktyczne albowiem jej droga naukowa związana jest z pracą na uczelni – najpierw na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu a następnie na Uniwersytecie Gdańskim. Na obu uczelniach prowadziła zróżnicowane w formie zajęcia dydaktyczne na różnych poziomach studiów – licencjackich, magisterskich i podyplomowych. Jak można znaleźć w Autoreferacie (s.30) kierowała pracą 117 studentów, którzy jak należy rozumieć pisali pod jej kierunkiem prace licencjackie bądź magisterskie. Jest także promotorem pomocniczym pracy doktorskiej z zakresu pedagogiki specjalnej związanej z tematyką ADHD. Wypada podkreślić, że Habilitantka współpracuje aktywnie z kołami naukowymi zarówno na macierzystym wydziale Nauk Społecznych UG, jak i na Wydziale Prawa.

Habilitantka podejmuje wiele aktywności organizacyjnych – wypada wymienić chociażby: a) przedstawiciel niesamodzielnych pracowników naukowych do Rady Wydziału UMK w latach 2012-2016, b) kierownik Studiów Podyplomowych Pedagogiki Korekcyjno-Kompensacyjnej na UMK, c) członek Komisji Dydaktycznej Wydziału Nauk Pedagogicznych UMK, d) członek Zespołu Pedagogiki Specjalnej przy KNP PAN, e) członek Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego, f) opiekun roku, g) opiekun Studenckiego Koła Naukowego Sekcji Resocjalizacyjnej Pedagogów na UMK, h) opiekun praktyk.

Wiedza ekspercka Habilitantki doceniana jest nie tylko przez studentów w ramach kół naukowych ale także przez dziennikarzy.

Dorobek, dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski dr Moniki I. Dąbkowskiej oceniam pozytywnie.

Konkluzja:

Przeprowadzona przeze mnie ocena wskazanego osiągnięcia głównego, dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr Moniki I. Dąbkowskiej w mojej ocenie upoważnia mnie do sformułowania wniosku, że dorobek Habilitantki, oceniony na podstawie kryteriów zawartych w *Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 zgodnie z artykułem 16 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*

z 14 marca 2003 z późniejszymi zmianami, **stanowi znaczący wkład w rozwój pedagogiki**. Tym samym stwierdzam, że przedstawiony do recenzji dorobek dr Moniki I. Dąbkowskiej **odpowiada wymogom niezbędnym do uzyskania stopnia doktora habilitowanego**.



Beata Pastwa-Wojciechowska